

God relasjon? Det spørs hvem som spørres

Hvem vi spør, er avgjørende for beskrivelsen av forholdet mellom skilte foreldre og voksne barn. Spør vi mødre og fedre, oppgir svært få å ha et dårlig forhold til sine barn. Spør vi skilsmissebarn, derimot, er historien en ganske annen. Det mest negative bildet tegnes om far–datter relasjonen sett med døtres øyne. Det forholdet som foreldre og barn vurderer mest likt, er mellom mor og sønn. Mor–datter-relasjonen viser seg å være mer sårbar enn tidligere antatt.

en senere tids forskning både fra Norge og andre land viser at langtidsvirkningene av foreldres skilsmisse er større og mer alvorlige enn tidligere antatt. Sammenlignet med barn av foreldre som har holdt sammen, har skilsmissebarn større risiko for selv å bli skilt. Videre oppgir de å ha lavere livskvalitet, de er mer utsatt for depresjon, og de ender opp med kortere utdanning. I tillegg opplever voksne skilsmissebarn relasjonen til foreldre som mindre nær, sammenlignet med barn av gifte foreldre (Amato og Sobolewski 2001, Fischer 2007, Lye mfl. 1995, Størksen mfl. 2007, Wallerstein mfl. 2000).

I A-magasinet 23. mai i fjor kunne vi lese historier fra skilsmissebarn som fremdeles er preget av foreldrenes brudd, mange år etter at familieoppløsningen fant sted, og etter at de selv har blitt voksne. En 42-åring forteller at han fortsatt skulle ønske at foreldrene aldri hadde blitt skilt. «Jeg er 43 år og sliter fortsatt med å være skilsmissebarn», sier en annen. En tredje konstatere: «Det tar liksom aldri helt slutt». Hva om vi hadde fått høre skilte foreldres historier? Da ville sannsynligvis bildet ha blitt et annet.

Hvem er det vi spør?

Et viktig spørsmål å stille i studier av generasjonsbånd er: Hvilket perspektiv baserer vi oss på? Får vi relasjonsbeskrivelser «nedenfra», med andre ord den yngre generasjonens syn – eller «ovenfra» – den eldre generasjonens perspektiv? Og er det hans eller hennes relasjoner vi fokuserer på? I studier av forholdet mellom foreldre og voksne barn kan vi ta for oss åtte mulige beskrivelser: de fire foreldre–barn-parene (mor–datter, mor–sønn, far–datter, far–sønn) sett fra både barns og foreldres synsvinkel. Vi vil her bruke betydningen av skilsmisse for vurdering av relasjonskvaliteten i forholdet mellom foreldre og voksne barn som illustrasjon på hvor ulike bildene kan framstå.

De fleste internasjonale studier av bånd mellom skilte foreldre og voksne barn er forankret i foreldregenerasjonen, det vil si at det er foreldre som er blitt spurt. Det er hovedsakelig kontakt og utveksling av hjelp som er blitt studert. I noen studier utføres det separate analyser for mødre og fedre, men det er sjelden det skilles mellom relasjonen til henholdsvis døtre og sønner. I LOGG (se tekstboks) har vi muligheten til å gjøre dette. Vi kan analysere kvaliteten på forholdet mellom voksne døtre og sønner og hver av deres skilte foreldre – både ovenfra (foreldres syn) og nedenfra (barns syn). Det dreier seg ikke om foreldre og barn i samme familie. Vi er ikke ute etter å studere samsvar mellom ulike familiemedlemmers beskrivelser. Det vi vil vise, er hvor ulike bilder vi får av relasjonene etter hvem vi spør.

Katharina Herlofson og
Gunhild O. Hagestad

Studien av livsløp, generasjon og kjønn (LOGG)

LOGG 2007 er en nasjonal undersøkelse gjennomført av Statistisk sentralbyrå og forskningsinstituttet NOVA. Undersøkelsen består av den internasjonale studien Generations and Gender Survey (GGG) og andre runde av den norske studien Livsløp, aldring og generasjon (NorLAG). For nærmere beskrivelse, se første artikkel i dette nummeret av Samfunnsspeilet, 1/2009.

Katharina Herlofson (til venstre) er sosiolog og stipendiat ved NOVA. (kat@nova.no)

Gunhild O. Hagestad er professor i sosiologi ved Universitetet i Agder og forsker ved NOVA. (gunhild.hagestad@uia.no)

Utvalg

Utvalget i LOGG består av 15 165 personer i alderen 18-84 år.

I denne artikkelen retter vi oppmerksomheten mot **godt voksne skilsmissebarn**. For å studere forholdet mellom foreldre og voksne barn – sett ovenfra og nedenfra – benytter vi oss av to underutvalg av LOGG som er så sammenlignbare som mulig. Barna i begge utvalgene er **40 år og eldre, mens minst en av foreldrene er 85 år eller yngre**.

Det ene utvalget er forankret i **foreldre som enten er gift med eller skilt fra barnas andre forelder** (til sammen **1 697 personer**, hvorav 25 prosent er skilt). Vi inkluderer altså ikke foreldre som er enker eller enkemenn, eller som aldri har levd sammen med den andre forelderen.

Forankringen i det andre utvalget er **voksne barn med foreldre som enten fortsatt holder sammen, eller har skilt lag** (til sammen **1 898 personer**, hvorav 25 prosent har foreldre som er skilt).

Hva svarer skilte foreldre?

La oss først se på gifte og skilte foreldres vurderinger av kvaliteten på relasjoner til døtre og sønner (figur 1). Selv om det er få som oppgir at kvaliteten på forholdet til voksne barn er dårlig, er det allikevel flere som gjør det blant skilte foreldre enn blant gifte. De største forskjellene finner vi blant gifte og skilte fedre, og da spesielt når det gjelder forholdet til døtre. Mindre enn 1 prosent av gifte fedre vurderer kvaliteten på forholdet til døtre som dårlig, mens 10 prosent av skilte fedre mener det samme. For mødres vurderinger av forholdet til sønner og døtre har det ikke like stor betydning om hun er gift med barnefaren eller skilt fra ham.

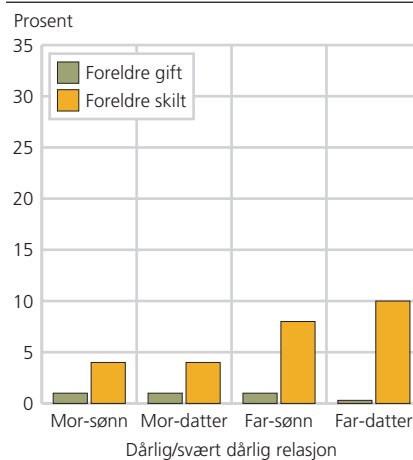
Hva sier skilsmissebarn?

Når vi skifter perspektiv og sammenligner skilsmissebarn og de som har foreldre som har holdt sammen, ser vi at det er store forskjeller i hvordan de vurderer relasjonskvaliteten (figur 2). Langt flere skilsmissebarn oppgir at forholdet til foreldre er dårlig, enn tilfellet er blant de med gifte foreldre. Den største forskjellen finner vi også her i forholdet mellom døtre og fedre. Mens

Kvalitet på relasjonen

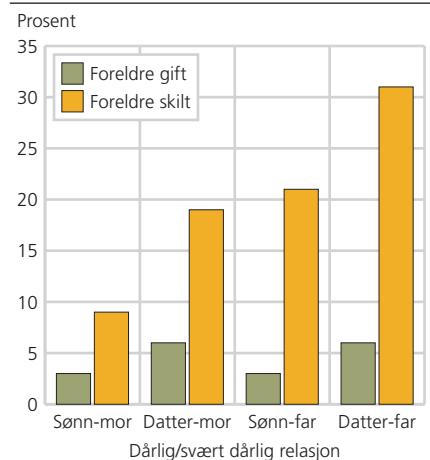
Relasjonskvalitet er her målt ved hjelp av spørsmål om hvor fornøyde respondentene er med forholdet. Spørsmålene ble stilt om forholdet til henholdsvis mor, far og eldste barn: «På en skala fra 0 til 10, der 0 betyr «ikke fornøyd i det hele tatt», og 10 betyr «svært fornøyd»: Hvor fornøyd er du med forholdet til mor/far/eldste barn?». Vi vurderer svaralternativ med verdiene fra 0 til 4 som at relasjonskvaliteten er **dårlig (eller svært dårlig)**, 5 til 7 tilsvarende **middels**, mens 8 til 10 vurderes til **god (eller svært god)** relasjonskvalitet. Her fokuserer vi på dem som vurderer kvaliteten som dårlig/svært dårlig.

Figur 1. Gifte og skilte foreldres syn på forholdet til voksne sønner og døtre. Andel som vurderer forholdet som dårlig/svært dårlig. Prosent

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

Figur 2. Voksne sønner og døtres syn på forholdet til gifte og skilte foreldre. Andel som vurderer forholdet som dårlig/svært dårlig. Prosent

Kilde: LOGG 2007, SSB og NOVA.

bare rundt 5 prosent av døtre med fedre som fortsatt er gift, vurderer forholdet som dårlig, gjelder dette nærmere en tredjedel av skilsmissegutene.

Store kontraster i perspektiv

Relasjonsbeskrivelsene «nedenfra», det vil si fra de voksne barnas ståsted, er altså markant forskjellige fra beskrivelsene vi får dersom vi ser på forholdet «ovenfra» og ser det fra foreldres perspektiv. Foreldre, uansett om de er gift eller skilt, er mer positive i sine vurderinger av relasjonskvaliteten enn det voksne barn er. Flere studier har vist at det på ingen måte er uvanlig at forholdet mellom foreldre og barn verdsettes høyere av den eldre generasjonen i familien enn av den yngre. Dette har blant annet blitt forklart med at foreldre har investert mer i barna enn omvendt, og at relasjonen dermed betyr mer for den eldre generasjonen enn for den yngre (Bengtson og Kuypers 1971, Rossi og Rossi 1990). En kan også tenke seg at det kan ha med kohortforskjeller å gjøre – foreldre tilhører en historisk generasjon som kan ha større vanskeligheter med å beskrive forholdet i negative vendinger enn det barn har.

Figur 1 og figur 2 viser at kontrastene i relasjonsvurderinger er særlig slående når vi fokuserer på forholdet mellom voksne barn og skilte foreldre. Slik den første figuren viser, vurderer gifte og skilte foreldre forholdet til voksne barn noe ulikt, men også blant skilte er det få som beskriver relasjonskvaliteten som dårlig (4 prosent av mødrene og snaut 10 prosent av fedrene). Historien er en annen om vi spør voksne barn (figur 2). Figur 3 oppsummerer våre funn ved å sammenligne skilte foreldres og skilsmissegutens syn på relasjonskvaliteten.

Referanser

Amato, P.R. og Sobolewski, J.M. (2001): The effects of divorce and marital discord on adult children's psychological well-being. *American Sociological Review*, Vol. 66, 900-921.

Bengtson, V.L. and Kuypers, J.A. (1971): Generational Difference and the Developmental Stake. *Aging and Human Development*, 2(4), 249-260.

Chodorow, N. (1978): *The reproduction of mothering*. Berkeley: University of California Press.

Fischer, L.R. (1986): *Linked lives: Adult daughters and their mothers*, New York: Harper & Row.

Fischer, T. (2007): Parental Divorce and Children's Socio-economic Success: Conditional Effects of Parental Resources Prior to Divorce, and Gender of the Child. *Sociology*, Vol. 41, No. 3, 475-495.

Lye, D.N., Klepinger, D.H., Hyle, P.D. & Nelson, A. (1995): Childhood living arrangements and adult children's relations with their parents. *Demography*, Vol. 32, No. 2: 261-280.

Rossi, A.S. & Rossi, P.H. (1990): *Of human bonding. Parent-child relations across the life course*, New York: Aldine de Gruyter.

Størksen, I., Røysamb, E., Gjessing, H.K., Moum, T. og Tambs, K. (2007): Marriages and psychological distress among adult offspring of divorce: A Norwegian study. *Scandinavian Journal of Psychology*, Vol. 48, Issue 6, 467-476.

Wallerstein, J., Lewis, J. og Blakeslee, S. (2000): *The unexpected legacy of divorce*, New York: Hyperion.

Det viser seg at mødre og skilsmissegutter er det foreldre-barn paret som har minst forskjellig vurdering av forholdet. Når det gjelder relasjonen mellom skilsmissegutter og fedre, er ulikhetene langt større. Nesten en tredjedel av døtrene vurderer relasjonskvaliteten som dårlig, sammenlignet med 10 prosent av de skilte fedrene. Kontrastene viser seg imidlertid å være enda større når det gjelder mødre og døtre. Mens 4 prosent av de skilte mødrene anser kvaliteten på forholdet som dårlig, gjelder det samme nesten en femtedel av skilsmissegutterne. Andelen skilsmissegutter som synes forholdet til moren er dårlig, er altså nærmere fem ganger så stor som andelen skilte mødre som sier det samme om forholdet til datteren.

Sårbare generasjonsbånd

Ved å se på vurderingskontraster mellom skilte mødre og fedre i den eldre generasjonen, og sønner og døtre i den yngre, samt presentere både foreldres og barns perspektiv, får vi åtte forskjellige beskrivelser av kvaliteten på forholdet mellom voksne barn og skilte foreldre. Det mest negative bildet gjenspeiler far-datter relasjonen sett fra skilsmissegutternes perspektiv.

Spør vi skilte mødre, finner vi ingen forskjeller i vurderingen av relasjonen til henholdsvis døtre og sønner. Spør vi skilsmissegutterne, derimot, er det store kontraster. Mor-datter-relasjonen er langt mer sårbar enn forholdet mellom mor og sønn når mor er skilt. Dette er et svært interessant funn, sett i lys av den litteratur som eksisterer omkring forholdet mellom mødre og døtre. Her legges det vekt på at båndet mellom mødre og døtre er det sterkeste som fins, og at de to holder sammen i tykt og tynt gjennom hele livet (Rossi og Rossi 1990, Chodorow 1978, Fischer 1986).

Skilsmissegutterne i vår studie er i dag 40 år og eldre, og tilhører de første generasjoner av barn der det ble vanligere at foreldre skilte lag. Kanskje vil nyere generasjoner av voksne skilsmissegutter ha et bedre forhold til sine foreldre, siden skilsmisse har blitt stadig mer alminneliggjort og akseptert. Hvis så er tilfelle, er det også mulig at kontrastene mellom skilte foreldres og skilsmissegutternes perspektiver på relasjonskvaliteten vil bli mindre.

Foreløpig viser det seg at det er svært viktig å være klar over hvem det er som blir spurt. Hvilket perspektiv vi baserer oss på, betyr mye for det bildet vi får av forholdet mellom skilte foreldre og voksne barn.